

УДК 338.431

Є. І. Ходаківський,
доктор економічних наук

Т. М. Ратошнюк,
Л. Л. Капітула,
кандидати економічних
наук

Інститут сільського
господарства Полісся НААН

М. В. Герасимчук

Житомирський
технологічний коледж

СИНЕРГЕТИЧНО-ГЕШТАЛЬТНИЙ ПІДХІД ДО УДОСКОНАЛЕННЯ КООПЕРАТИВНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ФОРМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мета. Розробка теоретичних засад щодо удосконалення кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва в умовах євроінтеграції. Теоретико-методологічну основу досліджень становить сучасна економічна теорія, комплекс інструментів та наукових підходів. **Результати.** Висвітлено роль підприємництва у формуванні конкурентного середовища, наведено складові сучасної парадигми синергетико-гештальтної системи кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва. Розроблений синергетично-гештальтний підхід до обґрунтування альтернативних

форм побудови системи кооперативно-інтеграційних взаємовідносин на основі встановлення відповідності між характером, тіснотою виробничо-економічних взаємозв'язків і організаційною моделлю їх оформлення сприятиме підвищенню ефективності взаємодії суб'єктів в рамках інтеграційного формування шляхом виявлення областей господарювання, які в найбільшій мірі схильні до виникнення протиріч між учасниками та потребують постійного контролю і координації спільних дій. **Висновки.** Майбутнє економіки за новою орієнтацією соціально-економічного синтелектичного мислення в розробці макроекономічних моделей, де за основу макросистем запропонована активізація інтелектуальної сфери макроекономіки.

Ключові слова: підприємництво, розвиток, інтеграція, кооперація.

Постановка проблеми. Розвиток підприємництва є предметом досліджень учених різних фахових напрямів, представниками певних наукових шкіл, ідеологами, політиками. Але провідне місце серед них займає проблема підприємництва як комплексу особливих функцій, спрямованих на забезпечення розвитку і вдосконалення господарського механізму, постійне оновлення економіки господарюючих суб'єктів, створення інноваційного поля діяльності. Саме цей напрям соціально-економічного розвитку стає предметом дослідження не тільки науковців, а й тих, кого цікавить можливість практичного впровадження ідей, пов'язаних із різними аспектами підприємництва [2].

Підприємницька діяльність, як перспективна сфера економічного розвитку, вивчалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами досить довгий період часу. Особливої уваги заслуговують наукові праці таких дослідників, як: В.В. Зіновчука, П.Т. Саблука, М.Й. Маліка, П.М. Макаренка, В.Я. Месель-Веселяка, Ю.О. Луценка, В.Д. Халікова та ін. Однак, певні аспекти розвитку підприємництва в галузі АПК потребують свого подальшого дослідження та конкретизації. Зокрема, виникає потреба в обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності підприємницької діяльності в сучасному динамічному середовищі.

Методика дослідження. Теоретико-методологічну основу досліджень становить сучас-

на економічна теорія, комплекс інструментів та наукових підходів. Метою дослідження є розробка теоретичних засад щодо удосконалення кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва в умовах євроінтеграції. Об'єкт дослідження – процес функціонування інтеграційних форм аграрного підприємництва. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та науково-прикладних підходів щодо удосконалення кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва в умовах євроінтеграції.

Результати досліджень. Роль підприємництва полягає у формуванні конкурентного середовища для успішного розвитку національної економіки; в ініціюванні ефективних структурних змін у системі господарювання; у створенні умов для прийняття нетрадиційних рішень з метою ефективного використання ресурсного потенціалу; у сприянні розвитку науково-технічного прогресу та забезпеченні антикризових механізмів господарювання.

Розвиток підприємництва сприяє раціоналізації національної економіки, підвищенню конкурентоспроможності, звільненню від баласту невикористаних або недостатньо використаних ресурсів, найповнішій реалізації основного потенціалу суспільства – людини. Підприємництво не можна ідеалізувати – це складна, важка праця, яка не кожному під силу; до того ж за певних умов воно не виключає й експлуатацію, але разом з тим внесок підприємництва у прогрес цивілізації неперечний.

Підприємницька діяльність привертає увагу не лише економістів, але і філософів, соціологів, психологів і культурологів з точки зору природи підприємництва, цінностей, мотивів діяльності та моделей поведінки підприємців.

Активізація аграрного сектору вітчизняної економіки спрямована на підвищення його ефективності та конкурентоспроможності в умовах розвитку інтелектуальної економіки та асоціації України з ЄС. Значення аграрного підприємництва посилюється та набуває нового змісту на рівні міжнародної конкуренції. Важливим напрямом розвитку аграрного підприємництва та зростання ефективності функціонування агропромислових формувань є забезпечення завершеності циклу виробництва та реалізації готової продукції. Особливо це проявляється у сфері агропромислового виробництва, від результатів якого в значній мірі залежить розвиток взаємопов'язаних галузей і добробут населення країни та активізація ефективних інтеграційних процесів з країнами ЄС.

Існуючі організаційно-правові форми підприємницької діяльності зумовлюють об'єктивну необхідність синергетичної структуризації сучасного аграрного підприємництва, яка вбачається можливою в трьох напрямках. До першого слід віднести поширення та всебічний розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, що забезпечить переваги великомасштабного агробізнесу поряд із збереженням мотиваційних переваг приватного господарювання. До другого – нагальну потребу в докорінній трансформації економічних відносин у сільському господарстві внаслідок залучення сільськогосподарських товаровиробників до вертикальних інтеграційних процесів. До третього – посилення значення використання інтелектуальної власності в розвитку аграрного сектору економіки.

Чинниками сприяння не лише стабілізації економіки, а й економічного зростання прийнято вважати вдосконалення організації й управління виробництвом, використання досягнень НТП у відтворювальному процесі, зростання продуктивності праці тощо. Кожен із цих чинників так чи інакше пов'язаний з економічними інтересами. Від їх узгодження залежить розв'язання багатьох проблем індивідуального розвитку суб'єктів господарювання й регіональної конкурентоспроможності, що спричинені деградацією ресурсного потенціалу, технологічною й економічною розбалансованістю. Водночас, як показує зарубіжний і вітчизняний досвід, єдність інтересів забезпечується в межах інтегрованих структур.

При визначенні доцільності створення тієї чи іншої інтегрованої структури, насамперед, слід враховувати: особливості застосовуваних технологій; показники фінансової стійкості учасників; ступінь взаємної значимості підприємств.

Головним завданням інтеграційних процесів у системі регіонального АПК є забезпечення скоординованої діяльності різних господарсько-правових структур, які беруть участь в організаційно-технологічному циклі виробництва певних видів готової до споживання продукції, спрямовуючи зусилля на економічну та соціальну зацікавленість кожної з них в одержанні високого кінцевого результату, в кращій організації та стабілізації сільськогосподарського ринку. Актуальним стає пошук нових інтегрованих форм міжгалузевої співпраці, які повинні відродити зруйновані виробничо-технологічні зв'язки, структурно перебудувати виробництво завдяки координації діяльності всіх ланок ланцюга та залучення значних фінансових ресурсів, особливо нагальною ця проблема є для роз-

витку сільських територій. При отриманні умов розвитку конкурентоспроможного і, водночас, соціально спрямованого агропромислового виробництва подальший розвиток інтеграційних процесів вбачається у формуванні великотоварних організаційно-управлінських структур шляхом налагодження прямих міжгосподарських зв'язків самостійних підприємств та міжгосподарського самоврядування переважно з використанням механізмів кооперації та кластерних форм регіонального співробітництва.

Формування синергетико-гештальтної системи, підсистем, структурних елементів кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємства в умовах активної взаємодії з євросередовищем з точки зору синергетичної методології в контексті пізнання економічних і соціальних явищ є теперішня чи минула (уречевлена в новаціях) інтелектуальна праця, на відміну від механістичної теорії формування додаткової вартості за рахунок додатково витраченого робочого часу (табл. 1) [3, 4]. І скільки б ми не вклали додаткової праці на власній присадибній ділянці у вирощування картоплі, використовуючи насіння і матеріал пізніх репродукцій, додаткового результату високої врожайності не

отримаємо (хіба що додаткову засмагість). А новий сорт, в якому акумульована праця селекціонера, при тих же затратах фізичної праці, окрім вищезгаданої засмагістості, призведе до збільшеного результату. За даними Ю. М. Канигіна та В. І. Кушереця, у виробничих процесах «попереду» крокує інтелектуальна праця, коефіцієнт корисної дії якої може бути нескінченним [1]. А людина, як робоча сила, засіб виробництва, в кращих випадках досягає до 90% ККД.

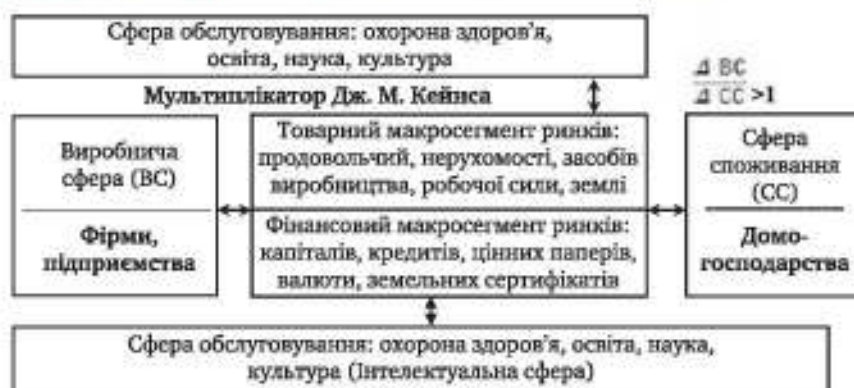
Головним інструментом синтелектичного моделювання ми обрали гештальтну конструкцію, що побудована на нашій теоретичній уяві та поєднанні принципів гештальтології: схожість, близькість, суміжність, замкнутість, що формують головний інструмент цілісності – холізм (Х. Еренфельс, В. Кьолер, М. Вертгеймер та ін.). Гештальт-підхід з'явився на стику культурних епох, що знаменують трансформацію багатьох областей знання. Визначення місця гештальтів у сучасній культурі та науці – одна з найскладніших і суперечливих проблем, пов'язаних з питанням про їх приналежність до якої-небудь з відомих сфер життєдіяльності людини.

Цілісність сприйняття і його впорядкованість досягається завдяки наступним принци-

1. Сучасна парадигма синергетико-гештальтної системи кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємства

Ознака	Наука		
	Системні дослідження (загальна теорія, системний аналіз, системний підхід)	Синергетика	Синтелектика
Об'єкт дослідження	Акцент робиться на статичні системи, їх морфологічному або функціональному описі	Увага акцентується на процесах росту, розвитку та занепаду систем	Розглядається як макроскопічна теорія творчості, що вивчає міжособистісні інтелектуальні зв'язки та механізми вироблення колективного знання
Концептуальні положення	Увага приділяється впорядкованості, рівновазі	Хаос відіграє важливу роль у процесах руху системи, причому не лише деструктивну	Становить теоретичний базис формування соціумів як інфодинамічних машин
Функціональне призначення	Вивчають процеси організації систем	Досліджує процеси самоорганізації систем	Фундаментальна категорія інформатики і системного аналізу
Точки біфуркації	Частіше всього, зупинючись на стадії аналізу структури системи, абстрагуються від кооперативних процесів	Підкреслює кооперативність процесів, які лежать в основі самоорганізації та розвитку системи	Наука про складні системи, що самоорганізуються, розглянуті в контексті цілого і відтворюють специфічний ефект акумуляції взаємодіючих елементів
Системні зв'язки	Проблема взаємозв'язку розглядається, переважно, як взаємозв'язок компонентів всередині системи	Вивчає сукупність внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків системи	Визначає специфічний ефект акумуляції творчих потенцій соціуму й перетворення його в інфодинамічну машину, що витягає із природного оточення величезну корисну енергію
Джерела розвитку	Джерело руху вбачається в самій системі	Визначає більшу роль середовища в процесі змін, тобто адаптивність системи	В спільній інтелектуальній дії та безмірності інтелектуальної енергії

1. Стержневий гештальт (образ) системи кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва

пам: близькість (стимули розташовані поряд, мають тенденцію разом), схожість (стимули, схожі за розмірами, формою тощо, мають тенденцію сприйматись разом), замкнутість (відображає тенденцію завершувати фігуру так, щоб вона мала нову форму), суміжність (близькість стимулів в часі і просторі; суміжність може обумовлювати сприйняття, коли одна подія викликає іншу). Нам належить ідея застосування деревної конструкції гештальту, оскільки його стержнем (холізом) може бути лише стовбур. На основі таких принципів сконструйовано стержневий гештальт кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва (рис. 1).

При формуванні гештальту (образу, уяви) інтелектуальної макроекономіки за її основу і вершину взято інтелектуальний сектор (охорона здоров'я, освіта, наука, культура). В центральній частині – ринок, зрівноважений товарним і фінансовим макросегментами, а умови функціонування, як стержень, – мультиплікатор рівноваги Дж. М. Кейнса,

«локомотивом» якої є інститути держави, через залучення інвестицій в інноваційний розвиток, згідно з постулатами синергетики, переважно зовнішніх, як ознака посилення взаємодії із зовнішнім середовищем і, зокрема, за визначенням вектором гуманістичним європейським світом. Зовнішніми ознаками системи, ми вважаємо, є такі: 1) заміщення праці знаннями; 2) заміна трудової діяльності новим типом активності, заснованим на творчості; 3) перетворення суспільного виробництва на інноваційне; 4) плюралізм тенденції власності; 5) проз'юмерізм (стирання відмінностей між вільним і робочим часом); 6) формування нового типу економічної влади (не за відношенням до засобів виробництва, а за доступом до інформації); 7) утвердження знання та інформації як стратегічних ресурсів, що не мають ознак вичерпності; 8) подолання обмеженості благ і поява нових дефіцитів – часу та інформації; 9) оплата інтелектуальної праці за еквівалентами складної кваліфікованої праці.

ВИСНОВКИ

Майбутнє економіки за новою орієнтацією соціально-економічного синтелектичного мислення в розробці макроекономічних

моделей, де за основу макросистем запропонована активізація інтелектуальної сфери макроекономіки.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Канягін Ю.М. Фізична економія: (Енергія історичного прогресу) / Ю.М. Канягін, В.І. Кушерець. – К.: Знання України, 2016. – 47 с.
- Романова Л.В. Управління підприємницькою діяльністю: Навчальний посібник / Л.В. Романова. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
- Ходаківський С. І. Психологія управління: підручн. 5-те вид. перероб. та доп. [текст] Підручник. / С. І. Ходаківський, Ю. В. Богоньєнська, Т. П. Грабар. – К.: ЦУЛ, 2016. – 492 с.
- Ходаківський С. І. Синергетика та гештальти операції: брошура / С. І. Ходаківський. – Житомир: ЖНАЕУ. – 2015. – 31 с.